

יבמות פג

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה הלכות עבודת כוכבים פרק יב

(ד) טומטום ואנדרוגינוס הרי הן ספק נותנין עליהן חומרי האיש וחומרי האשה בכל מקום וחייבים בכל ואם עברו אינם לוקין:

2. תוספות מסכת יבמות דף פג עמוד א

בריה בפני עצמה כו' - אר"י דהאי בריה לא הוי פירושו כגון בריה שבמקומות אחרים שאינו ספק אלא בריה דקאמר הכא היינו שהוא ספק כדקאמר ולא הכריעו בו כו' וכן משמע בהמפלת (גדה דף כת). דאמר רב טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם אין שורפין עליו את התרומה ראו לובן ואודם כאחת שורפין עליו את התרומה אלמא בהדיא משוי ליה רב ספיקא והיינו ע"כ כר' יוסי דברייתא דלר' יוסי דמתני' זכר הוא ...

3. חדושי הרמב"ן על מסכת יבמות דף פג/א

ולפי דעתו אינן דברים נכונים דלשון בריה בפני עצמה הוא לאפוקי מספק מיתמר בכל מקום, כדאמרין גבי כו' בפרק בתרא דיומא (ע"ד א') כל חלב לרבות כו' וחצי שיעור והוינן בה מאי קסבר אי קסבר כו' ספיקא הוי איצטריך קרא לאיתויי ספיקא, ופריק קסבר כו' בריה בפני עצמה הוי, דאי לא תימא הכי הא דאמר רב אדא בר אבין כל דם לרבות דמו של כו' איצטריך קרא לאיתויי ספיקא, אלא קסבר כו' בריה בפני עצמה היא, והיינו שאינו לא חיה ולא בהמה כלל, ואיתא נמי בכריתות בפרק דם שחיטה, וש"מ דלשון בריה בפני עצמה היא, להוציא מכלל ספק איתמר...

4. חידושי הרישב"א מסכת יבמות דף פג עמוד א

אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא. פרש"י ז"ל וכן ר"י ז"ל שהוא ספק אלינו, ורבי' הרמב"ן ז"ל פי' בריה מחודשת לגמרי שאינה לא זכר ולא נקבה, וכתב עוד והלשון מעיד על פי' זה, וכבר הארכתי בה בשלהי פרק המפלת.

5. שערים מצויינים בהלכה

ואנדרוגינוס הרי הן ספק, נותנין עליהן חומרי האיש וחומרי האשה בכל מקום, וחייבין בכל, ואם עברו אינן לוקין. והרמב"ן (קונ"א) הוכיח שלא כדברי רש"י ותוס', אלא פירושו דבריה בפני עצמו הוא. והרי"ט אלגזי (בכורות פ"ו אות נח) הביא בשם חכמי המחקר, ובשם ס' מעשי טוביה (מאמר עולם קטן פ"ה) בשם כמה רופאים, שהיה מעשה באנדרוגינוס שהיו נושאות לאנשים ותלדנה בנים ובנות, וכן נשאו להם נשים והולידו ג"כ בנים ובנות, ועל כרחך אנדרוגינוס כזה יש לו ב' כוחות לילד בנים כאשה, ולהוליד כאיש, והוא אינו בסוג ספק זכר ספק נקבה, ואנדרוגינוס זה הוא מין בפני עצמה. ולפי זה יש ב' מיני אנדרוגינוס הא' הוא ספק והב' הוא מין בפני עצמו, ולפ"ז יש מקום לדברי הרמב"ם שכתב דאינו מוליד (היינו הספק), וכמו כן לדברי התוס' דחייב בפו"ר (היינו הבריה בפני עצמו מוליד), כמו שהבאנו במאמר הקודם. ובענין זה הארכנו לעיל (פא. ד"ה אנדרוגינוס).

דף פג. ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוא, ולא הכריעו אם זכר או נקבה. ע"י ברש"י דספיקא הוא. וכ"כ התוס', דהכא אין הפירוש כמו במקומות אחרים שאינו ספק אלא בריה בפני עצמו, אלא פירושו דספק הוא. וע"י ברמב"ם (ע"ו פי"ב ה"ד) דטומטום

הרמ"ה וכמ"ש הריטב"א (ובק"נ כתב שגם ד' הרי"ף כן וכ"נ אמנם בד' הרמב"ן (בכורות מא) וע"ש בד' הריטב"א (ומד' היד דוד פ"ב דאישות נראה דס"ל שד' הר"מ והרמב"ן היינו הך וע'). (ד' ד' הראב"ד (בה' שופר שם וע"ש במ"מ ובפ"ז דתרומות שם וע"ש בכ"מ) שהוא חצי זכר חצי נקבה וכנ"ד המאירי. (ה' י"א שהוא גם איש וגם אשה ע"י תוס' וע' קר"א. (ו) הריטב"א (סו"פ המפלת) כתב לד' רש"י ותוס' שאינו מין גמור לעצמו שאינו לא זכר ולא נקבה אלא הוא זכר או נקבה ורק שדינו מסופק לנו והיינו שנתבררה צורתו ולא נתברר דינו דלא כטומטום וכו' ע"ש. (ז) ד' הר"ש (סוף בכורים) שג' ספקות יש בו ספק בריה, ספק איש, וספק אשה. (ח) ד' הר"פ (כן צ"ל ולא הרי"ף וא"ש ע"ש) מובא במג"א א"ח סימן תקפט, שהוא מתחלף לזמנים שונים ופעמים הוא זכר ופעמים נקבה, והיד דוד כתב בשיטתו ששני מינים יש א' בריה והשני שהוא מתחלף וא"ש בזה משה"ק עליו ע"ש. (ט) במעשה טוביה (מאמר עולם קטן פ"ה) כתב ג"כ שיש כמה מיני אנדרוגינוס ויש מהם שרוב מהותם הוא זכר ויש שרוב מהותם נקבה (ועי' בירושלמי כאן שהוא יותר נקבה מזכר או שהוא ודאי נקבה וע"ש בש"ק ולפ"ו הנ"ל אש"ק). (י) הרי"ט אלגזי (בכורות שם) כתב ג"כ דלמ"ן ספיקא הוא אינו אלא על הרוכ אבל המעוט הוא בריה בפנ"ע ושכך הוא שיטת הר"מ ע"ש וע' בסמוך.

והנה בנדון דאנדרוגינוס מנו הפוסקים שלש שיטות ואנן הרבה שיטות יותר מצאנו ונפ"מ לדינא וכיבואר. (א) ד' רש"י ותוס' לפסוק כר' יוסי דמתניתין שהוא זכר ודאי. (ב) ד' הר"מ כר"י דברייתא ובריה שאמרו היינו ספק איש ספק אשה וכו"י בתוס' וכו"ה בתוס' נדה (דף כה). וכסתמא דכמה דוכתי בש"ס (ועע"ל דף עב ע"ב ולקמן דף קי). וכה"ד רבנו חננאל, הרי"ף, תוס' רי"ד, מאירי והרי"א. (ג) ד' הרמב"ן נמי כר"י דברייתא אלא שהוא ס"ל "דבריה" היינו בריה מחודשת לא איש ולא אשה ומובא שיטה זו בתוס' וכה"ד

ולענין יבום וחליצה, ד' הר"מ שאינו ביבום וחליצה וכגירסת הגר"א דברייתא דאנדרוגינוס וכו"ה בה"ג ובתוס' חד מקמאי ובמאירי, וכו"ה בתוספתא פ"ב ופי"א ומובא ברי"ף סופ"ק, ובחסדי דוד מסיק שלכ"ע אינו מוליד ומ"ש בתוס' הוא לד' אלא שמדרבנן צריך לישא אשה וכמ"ס הרמב"ן אפי' סריס ואפי' זקן ע"ש, והב"ש מביא בשם הרמ"ה שחולץ מספק וכו"ה דעתו שם ע"ש, וצ"ל שגרסתו בתוספתא כמו לפנינו "וזוקק" ויש עוד נפ"מ לגבי כל הני שציינו. והר"מ כ' הטעם משום ראוי לילד והוי סריס חמה וכה"ד הרי"ף ומפורש כן בה"ג, ודלא כמ"ש בתוס' ד"ה תנן דחייב לישא דמפקד אפו"ר וכתב היד דוד וכ"כ בשיירי קרבן דס"ל לתוס' שראוי להוליד ואינו אלא ספק סריס חמה ע"ש, וכ"כ במעשה טובי' מובא גם בק"נ ובריטב"א, אך בד' התוס' אין הכרח שכ"כ רק אליבא דהמקשן על ר"ל אבל לא למסקנה וכ"ש לד' ר"י ע"ש וע' נוב"ת (אב"ע סי' א). וד' הטור (בסי' קעב) שחולץ וחולצין לאשתו ושכה"ד הרא"ש וכ"כ הנמוק"י, אך בת' הרא"ש אינו מבורר זה וכבר תפסו עליו בזה הב"י, היש"ש הב"ה, הלח"מ, הב"ש והגר"א דכיון שהטעם הוא שאינו מוליד כ"ע ס"ל שאינו זוקק ליבום כלל.

והנה כבר כתבנו בד' הר"מ דס"ל שהוי ספק וכן מבו' בכל המקומות שציינו, אולם בה' בכורות שם כתב דבכור אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל והרי הוא כנקבה שאין בו לכהן כלום ועובדים וגוזזים אותו כחולין, ומשמע דס"ל שהוא בריה וכחכמים (בכורות מא), וכן אמנם הוא לד' הרמב"ן שם, אבל הרא"ש פסק לחומרא מספק ואינו נאכל אלא במומו, ורבים הקשו עליו בזה (וע' לח"מ פ"ד מאישות שם, ובתויו"ט פ"ט בכורות ועוד), והריטב"א תרץ דס"ל שהוא

ולגבי יחוד כתב הר"מ דעם אנשים מיוחד והגר"א כתב שט"ס הוא ובתוספתא מפורש לא עם אנשים. ולגבי זמן כתב הר"מ שאינו מזמן לא לאנשים ולא לנשים וע"ש כ"מ שגרע מאנשים וצ"ע, והראב"ד שתיק ליה, ואונס באנדרוגינוס כיון דל"ש «ולא תהיה לאשה» יתכן שפטור אף מתשלומין דקנס וע'. ואם ב"ג מחויב על ביאתו כיון שהוא רק מרבי דקרא לד' כמה פוס' המנ"ח מסתפק בזה, אך אם נאמר כמ"ש הרשב"א שקרא אתי לבאר שואת זכר היינו זכרות אפשר ששאני ועי'.

7. ריטב"א על יבמות דף פג/א

מדשבקיה רבי יוסי לבר זוגי' ש"מ הדר ביה. פי' דאי לא הדר ביה ותנא דמתני' ותנא דברייתא פליגי, מה נפשך אי פליגי נמי בדרכי שמעון אמאי שבקיה לר"ש בר זוגיה, ואי לא פליגי בדרכי שמעון אלא בדרכי יוסי בלחוד, א"כ אליבא דתנא ברא רבי יוסי ורבי שמעון מפלג פליגי, והו"ל לתנא ברא לאתויי סברא דרבי שמעון וסברא דרבי יוסי דפליג עליה וזה ברור, וזה מובלע בפירושו רש"י ז"ל:

8. תוספות ישנים מסכת יבמות דף פג עמוד א

מדשבקיה ר' יוסי לבר זוגיה ואת' ומנלן דברייתא עיקר דלמא ר' יוסי אמר הברייתא ברישא ושמע לר' שמעון הא דמתני' וסברה ואמר נמי כוותיה והדר ביה מברייתא ומתני' עיקר אין זה קושיא דהא סברא הוא דמתני' קדמה לברייתא כנ"ל עוד אומר רבינו נתנאל מדקאמר ולא הכריעו בו חכמים משמע דשמעיה לחכמים שהכריעו בו לעשותו כזכר והוא לא חשיב ליה הכרעה ברורה דמשמע ולא הכריעו לא הכריעו היטב והיינו מר' שמעון שהכריעו בו לחשבו כזכר והוא לא סבר כן:

9. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף פג עמוד א

דהא שמעי' ליה לשמואל דחייש ליחידאה. פרש"י ז"ל דפסק הלכה כר' יהודה בן בתירא דיש זיקה בפ' ד' אחין ואף על גב דרבים פליגי עליה, ותמיהא מילתא טובא וכי כל המקומות שוים הם ליחיד, וי"ל דהכי אמרינן דכל היכא דמסתבר טעמא דיחידאה וסוגיא דאמוראי כותיה והכא ודאי מסתברא טעמיה דרבי יוסי כמתניתא.

10. רש"י על יבמות דף פג/א

צריך שלשים ושלשים – [1] כדי שתקלוט שלשים לפני שביעית דכל שלשים לפני שביעית כשביעית דמו דנפקא לן מבחריש ובקציר תשבות במשקין בית השלחין (מ"ק ג):

11. תוספות מסכת יבמות דף פג עמוד א

לדברי האומר שלשים צריך ל' ושלשים – [2] פר"ת דלאו אשביעית קאי דלענין נטיעה ליכא תוספת שביעית לאסור נטיעה הנקלטת בתוספת שביעית אלא לענין ערלה קאמר וה"ק לדברי האומר שלשים לקליטה צריך לגבי ערלה שלשים ושלשים ואר"י דסוגיא דפ"ק דר"ה (דף י' ושם) מוכח כן גבי הא דתניא אחד הנוטע אחד המבריך ואחד המרכיב ערב שביעית שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית כו' ודייק התם דלא מיתוקמא כרבי אליעזר דאמר שלשים יום בשנה חשובים שנה משום דלדידיה שלשים ושלשים בעי ומוקי לה כרבי מאיר דאמר יום אחד בשנה חשוב שנה דיום שלשים עולה לכאן ולכאן ואם איתא דרב נחמן אמר רבה בר אבהו אשביעית קאי שפיר מיתוקמא ההיא דאחד הנוטע כו' אליעזר ולא הזכיר התנא אלא שלשים שנחשבים שנה ואותן שלשים של קליטה לא הזכיר כמו שבמתני' דאין נוטעים דמיתתי הזכיר ל' של קליטה ושייר שלשים של התוספת הנחשבין שנה.

12. ערוך לנר מסכת יבמות דף פג עמוד א

בד"ה צריך שלשים. כדי שתקלוט שלשים לפני שביעית. ק"ל דלפ"ז יהי' אסור ג"כ לזרוע היכי שיהי' יום שלשים בשבת דבשלמא הא דקפדינן שלא יקלוט בשביעית גופא ולא קפדינן כן לענין שבת בזה י"ל דשאני שביעית דבזה הקפידה התורה על שביעת הארץ אף שהוא לא עביד מידי דכתיב ושבתה הארץ שבת לד' משא"כ שבת דחובת הגוף הוא דלא כתיב שביעתה על הארץ אלא על האדם ולכן כל שהוא אינו עובד בשבת ליכא קפיידא אבל השתא דאמרינן דאיכא קפיידא ג"כ שלא יקלוט בתוס' שביעית דלא אתיא אלא מבחריש ובקציר תשבות דלא כתיב רק על האדם מנ"ל דיש קפיידא שלא יזרע קודם תוס' שלא יקלוט

בתוס' דלמא לא צותה התורה אלא שלא יזרע בתוס' דהא לר' ישמעאל דקאי בחריש ובקציר אשבת ג"כ הוי הפי' דוקא שלא יחרוש ויקצור בשבת עצמו ומזה לכאורה ראי' לשיטת ר"ת דהכא לאו אשביעית קאי אלא אערלה, דבאמת ליכא קפידא אהקלטה דתוספת שביעית ולפי' רש"י צריך לדחוק דמסתמא כשצותה התורה בחריש ובקציר תשבות אתוספת שביעית כדין שביעית קאמר דאשביעית הארץ קאי ועיין גיטין (בד):

13. שערים מצויינים בהלכה

ואם נטע כו' פחות משלשים יום לפני ר"ה יעקור. | עי' ברש"י משום דקא קלטה בשביעית, דאין הרכבה קולטת בפחות משלשים יום. | ולדינא קי"ל דצריך שתי שבתות ושלשים יום, שתי שבתות לקליטה, ושלשים יום משום תוספת שביעית דנפקא לן במס' מו"ק (ג:) מקרא. | ויש לדקדק למה צריך לעקור אם היה הקליטה בתוך שלשים יום, ואפי' היה בשביעית ממש, הא הקליטה הוה ממילא, והוא נטע מקודם, דהא גם בשבת פותקין מים לגינה קודם השבת, ומעמידין הקדרה על התנור קודם השבת ומתבשל בשבת, כדאיתא במס' שבת (יח.). ועי' מה שכתבנו בשמ"ב (ח"ב ה' שבת סי' עב ס"ק מג) בשם המהר"ל והפני יהושע. ואעתיק דברי המנ"ח (מצוה רחץ) דדבריו מבוארין היטב, וכדמסיים שהם אמת וברור, דבשביעית איכא הלאו (בהר כה-ד) "שדך לא תזרע" דכתבה התורה בלשון נוכח, ואיכא גם עשה "ושבתה הארץ" שאינה בנוכח, וא"כ הארץ בעצמה אסורה לעשות מלאכות של שביעית, על כן אפי' נטע קודם שביעית שאינו

עובר על הלאו של "שדך לא תזרע", דהא אינו זורע בשביעית, מ"מ עובר על העשה של שביעית הארץ, שהארץ עשתה מלאכה בשביעית, דכזה מצינו במס' שבת (שם) לב"ש דאית להו שביעית כלים שאוסרים ליתן אונן של פשתן וצמר ליורה כו' קודם שבת משום שביעית כלים, ודומיא לזה הכא באיסור שביעית לדין דאיכא עשה של שביעית הארץ, עי"ש שביאר דבריו ביותר, ובכלל זה ניחא הטעם דבענין איסור שבת מותר להכין הדברים שנעשה בשבת, משא"כ בשביעית אסור משום עשה דשביעית הארץ. ועי' באגלי טל (מלאכת זורע ס"ב), וברש"ש (שבת עג.) מה שכתבו בענין הנ"ל.

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף עג עמוד א

זורע והשריש במוצ"ש ק או לא הושריש

מתני', והנה בזורע מבו' במתני' דחייב. ודנו האחרונים אם זרע, וקודם שהשריש הזרע הוציאו מן הארץ, [1] דעת הרש"ש דכל דלא בא בפועל לידי השרשה אין בו מלאכה, וכע"ז אשכחן לעיל דף ד. בהכניס פת לתנור דדנו אם התירו ליה לרדותו מן התנור, דהוי איסור דרבנן, כדי שלא יעבור באיסור אפיה דאורייתא, ומפוי' דכל דהוציא קודם שנאפה ליכא מלאכה, וה"נ י"ל בזורע דכל שהוציאו קודם השרשה ליכא מלאכה.

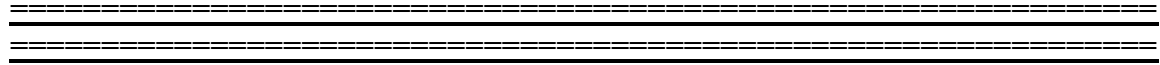
[2] אמנם במנ"ח צידד דהאיסור הוא בעצם הזריעה, ואף אם הוציאו קודם השרשה חייב, ואע"ג דבאפיה הלא מבו' לא כן, וכמשנ"ת, מ"מ לא דמי כלל, דבאפיה כל תכלית האפיה הוא דבר התלוי במעשה אדם, וא"כ שפיר י"ל דהמלאכה שקבעה התורה בזה הוא שיעשנו אפוי, וע"כ כל שהוציאו קודם שנאפה בפועל ליכא חיובא, משא"כ בזריעה, דההשרשה והגדילה לא תליא בידו כלל, אלא תלוי רק בידי שמים אחרים שהוא זרע, וא"כ ע"כ דהמלאכה שאסרה עליו התורה, הוא עצם מעשה הזריעה שהוא תלוי בו, ולכך אף אם לא הגיע להשרשה חייב. דהמלאכה היא בעצם הזריעה.

ולפ"ד המנ"ח אף אם השריש רק במוצ"ש ג"כ חייב, דהמלאכה היא עצם מעשה הזריעה שהייתה בשבת עצמה, ומשא"כ באפיה אם יאפה למוצ"ש פטור. אמנם לפ"ד הרש"ש דכל דמבטל מעשהו פטור ובאפיה מב' בדבריו דכל דנאפה בפועל אף אם נאפה רק במוצ"ש חייב דנחשבת שנעשתה המלאכה בשבת. (והיה אפשר לפרש

דלכו"ע פטור בנאפה במוצש"ק ושאינו זריעה דמתחילה להשרשה כל זהו, ודו"ק). [ויש להוסיף דכל הפלוגתא בנתכוין בשעת הזריעה לצורך השרשה אלא שאח"כ הוציאו אבל אם לא נתכוין לזרוע לצורך השרשה וגדילה כלל, רק להטמנה ושכחו שם, א"כ חסר במלאכת מחשבת].

15. רש"י על יבמות דף פג/א

דייה חדשה - חדש תשיעי שהיא יולדת בו ופעמים שאין יותר מיום או יומים כגון שילדה בב' בחדש אין הולד מטהר אלא דמים שראתה מר"ח ואילך שאין באה על ידו לזיבה אם לא ראתה ג' ימים רצופים קודם ר"ח דקסבר ר' יהודה שיפירא גרים (שופר שבית דין תוקעים לקידוש גורם הקשוי) ופעמים שהוא מטהר את כל החדש כגון אם ילדה בסופו ואין הטהרה אלא מזיבה אבל מנדה אינו מטהרה בימי נדה ואם שפתה מן הצער סמוך ללידה יום אחד אף מזיבה לא טהרה והרי היא יולדת בזוב וצריכה ז' נקיים דאגלאי מלתא דצער קמא לאו מחמת ולד הוה:

16. תוספות מסכת יבמות דף פג עמוד ב

אין אדם אוסר דבר שאין שלו - וא"ת ומ"ש מנותן נבלה או חלב בתבשיל של חברו שנאסר ואר"י דבדבר התלוי במחשבה הוא דאמר הכי כגון משתחוה לבהמת חברו דספ"ב דחולין (דף מ. ושם) דאפי' עשה בה מעשה כגון ששחטה איכא למ"ד דלא אסרה ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה כדאמר במס' כלאים (פ"ה מ"ו) גבי הרואה ירק כשאגיע אלקטנו אפילו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו אסור ומשעם זה מפרש ר"ת דנקט בהגוזל (ב"ק דף ק: ושם) נתייאש הימנה ולא גדרה דוקא נתייאש אבל לא נתייאש שהיה עוסק בגדר ולא הספיק לגזור עד שהוסיף מאתים לא קידש.

17. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. הקשו התוס' ומאי שנא מנותן נבלה או חלב בתבשיל של חברו שנאסר, ותירצו דדוקא ברבר התלוי במחשבה אמר הכי כגון המשתחוה לבהמת חברו דאיתא במס' חולין (מ.) דלא אסרה, ואיסור כלאים נמי הוא דבר התלוי במחשבה כמבואר במס' כלאים (פ"ה מ"ו) כו', ולא דמי לנותן נבלה וחלב בתבשיל של חברו. והסברא לזה דהא גם אם נפל שם מעצמו נמי אסורה. ועי' בשו"ע (יו"ד סי' ד ס"ד, וסי' ה ס"ג, וסי' קמה ס"ח). וכזה כתב הרמ"א (או"ח סי' שט ס"ד) דאם אדם הניח דבר מוקצה על דבר של חברו, לא אמרינן דנעשה בסיס לדבר האסור, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו שלא מדעתו, וזהו נמי דבר התלוי במחשבה, דהא אם שכח שם הדבר לא נעשה בסיס. ועיי'ש במג"א (סק"ח) הפרטים והתנאים כזה. ובשמ"ב קונ"א (ה' שבת סי' פ ס"ק מה) כתבנו, בא' שעשה קשר על בגד של חברו, שכתב הרמ"א (סי' שיז) דאם דעתו על הקשר רק עד שבעה ימים לא הוי קשר של קיימא, אי יכול לאסרו על חברו אם היתה דעתו וכוונתו על משך ז' ימים. ובחי' הגרע"א (או"ח סי' רנג) דן, בראובן שנטל קדרת שמעון מן התנור ולא היה דעתו להחזירה אם מותר להחזירה, דהרי הנטילה והחזרה תלוי לפי המחשבה. ונראה דלהלכה

מותר דהוי כאן רק ספיקא דרבנן. ועי' בתוס' (לעיל ע"א ד"ה ר"י אומר), דבכלאים דרבנן אינו אוסר בכל ענין. וכ"כ התוס' במס' מנחות (טו: ד"ה והתירו הגפנים).

18. ערוך לנר מסכת יבמות דף פג עמוד ב

בתוס' ד"ה אין אדם. ואר"י דדבר התלוי במחשבה. מה שיש לדקדק בזה כתבתי במ"א ועיין בר"ש בכלאים (פ"ז מ"ד) שהשיב ג"כ על ת"י התוס', ולענ"ד י"ל ביישוב קושית התוס' בשנדקדק מ"ט אין א"א דבר שאינו שלו אבל י"ל כיון דכלאי כרם קדש קרי' רחמנא כדכתיב פן תקדש אף דדרשינן פן תוקד אש זה דרך דרשה אבל לעולם עיקר הלשון הוא לשון הקדש א"כ דינו כהקדש ובהקדש אין אדם מקדיש דבר ש"ש כדפסק הרמב"ם (בהל' ערכין פ"ו הכ"א) דאיש כי יקדיש את ביתו כתיב וכן אמרינן שם דאין אדם מחרימ דש"ש דכתב מכל אשר לו גבי חרם ולכן דוקא גבי כלאי כרם דכתיב האיסור בלשון הקדש וגבי ע"ז דכתיב האיסור בלשון חרם דכתיב בפ' עקב חרם הוא בזה שייך א"א דש"ש אבל בכל שאר איסורין שבתורה לא שייך כן:

19. ריטב"א על יבמות דף פג/ב

מ"ט דר' סימאי [כו'] ורבנן. כלומר ר' אליעזר, [ו] סברא דתלמודא דהלכתא כותיה ומש"ה קרי ליה בלשון חכמים וכ"פ הרמב"ם ז"ל הלכה כר' אליעזר, ואע"פ שהוא פסק הלכה דאנדרוגינוס בריה כרבי יוסי הא פרישנא דרב אפילו לדברי האומר בריה אמר ליה מגזרת הכתוב וכדבעינן לברור' בסמוך:

1. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף פג עמוד א

שצח) נשים נמי חייבות בשביתת הארץ כמו שביתת בהמתו

ועוד קשה, דהנה במנ"ח שם (מצוה שכ"ו סק"א) כתב לדון אם נשים מצוות בעשה דשביתת קרקע, או דפטורות משום דהוי עשה שהזמן גרמא.

וכתב דהנה בריטב"א בקידושין (דף כט א) כתב דכל היכי דהמצות עשה שהזמן גרמא אינה בגוף האדם, כגון שביתת בהמתו, גם הנשים מוזהרות.

וא"כ כתב המנ"ח דה"ה הכא לענין שביעית ג"כ נימא דכיון שאנו מצווין על שביתת הקרקע כמו על שביתת בהמה, [וכדמוכח מהא דאסור לעשות מלאכה בשדה בשמיטה ע"י גוי, ולא רק משום שבות, אלא משום דעובר על עשה דשביתת קרקע, כמו שביתת בהמה לדין ושביתת כלים לב"ש], א"כ ה"ה דאף נשים יהיו מוזהרות בעשה זה, כמו בשביתת בהמה ע"ש.

ומבואר דאף המנ"ח נקט דשביתת קרקע אינה מצוה על גוף האדם רק דין בהקרקע, וא"כ לכאורה מה נסתפק דאפשר שיהא מותר לזרוע סמוך לשמיטה, דסו"ס הרי ההשרשה היא בשביעית.

אמנם באמת במנ"ח שם (סק"ו בסוף דבריו) ביאר הצד שיהא מותר, דאפשר ד[אף דהוי איסור בהקרקע, מ"מ] כל האיסור דשביתת קרקע הוי רק מה דמפורש בקרא, והרי בקרא כתיב זריעה וזמירה, וא"כ בזה משמע דדוקא זריעה אסרה תורה ולא השרשה, [דהעשה דשביתת קרקעות לא קאי רק על זריעה וזמירה ולא על השרשה] ולכן נסתפק דאפשר דיהא מותר השרשה בשביעית, כיון דבהשרשה ליכא דין שביתת קרקע כלל.

שצט) זרע ואופה בשבת, כשהקליטה והאפיה לאחר השבת

הנה כתב הרש"ש בשבת (דף עג א) דהזרע בשבת חייב, אף על גב דקודם שנשרש הוי כמאן דמנח בכדא, מ"מ כיון דע"י זריעתו עתה, ישרש אח"כ, חייב כמו אופה וצולה, דחייב אף על פי שנאפה ונצלה אח"כ מאליו.

וכתב דנראה דאם לקט הזרע קודם שנשרש, הרי הוא פטור למפרע על מה שזרע כיון דלא נתקיימה מחשבתו. וכמו דאיתא בשבת (דף ד א) דאם הדביק פת בתנור ורודהו קודם שנאפה פטור.

ולפי"ז כתב דכיון דבזורע חייב אף על פי שההשרשה תהא אח"כ בחול, וכן הנוטע חייב אף דזמן קליטתו נמשכת, א"כ ה"ה האופה בשבת עם חשיכה, חייב אף דליכא שהות שתגמר אפייתו בעוד יום, ע"ש.

ודבריו תמוהים דבזריעה ודאי האיסור הוא מעשה הזריעה, ולכן אף על גב דקודם שנשרש הוי כמאן דמונח בכדא, אפ"ה חייב, כיון דעכ"פ אח"כ יצמח, ולכן אסרה תורה את מעשה הזריעה.

משא"כ באפיה הרי אין האיסור מעשה ההכנסה לתנור, אלא האפיה היא האיסור, ורק דבעינן שיכניס לתנור דבזה מתחייב על האפיה, אבל עכ"פ האיסור הוא האפיה, וא"כ אם אין שהות שיאפה בעוד יום מ"ט יהא חייב, (וכ"כ במנ"ח במוסך השבת במלאכת זורע, ובמצוה רח"צ סקי"ד).

(ת) זורע כלאים בשבת יהא חייב כיון דהקלקול דאיסוה"נ הוי רק בהשרשה

והנה במנ"ח שם (מצוה רח"צ סקי"ג) הביא קושית האורים ותומים, בהא דתנן במכות (דף כא ב) יש חורש תלם אחד וחייב משום שמונה לאוין, החורש בשור וחמור וכו' וכלאים בכרם ויו"ט, ופריך הש"ס וליחשב נמי זורע ביום טוב, ומשני אין חילוק מלאכות ביום טוב.

והקשה האו"ת, מאי מקשה שיתחייב נמי משום זורע ביום טוב, דהא מבואר שם דהיה כלאים בכרם, דהו"ל איסוה"נ, וא"כ אינו חייב כלל על הזריעה, דהא הו"ל מקלקל, שאוסרו בהנאה, וכל המקלקלין פטורין בשבת ויו"ט.

וכתב המנ"ח (סקי"ד) ליישב, לפמשנ"ת דאיסור זורע בשבת ויו"ט הוי האיסור על עצם מעשה הזריעה, אף על פי שלקטו תיכף קודם שישרש, משא"כ האיסור הנאה דכלאים הוי רק בהשרשה, [ורק חיוב איכא על מעשה הזריעה דכלאים, אבל האיסור הנאה הוי רק בהשרשה].

ונמצא דבשעת הזריעה עדיין לא הוי מקלקל, דלא איכפ"ל מה דיתקלקל אח"כ, וכמו בונה ע"מ לסתור דודאי חייב על הבנין.

ומשו"ה שפיר פריך דיתחייב נמי משום זורע ביום טוב, ואף על גב דמיירי בכלאים.

והוסיף המנ"ח, דאף דודאי עכ"פ צריך לזרוע שיהיה ראוי להשרשה, וכאן יהיה מקלקל, זה אינו, דראוי לשרש בהיתר, דאם תיכף אחר הזריעה יקח מין אחד מן הקרקע, א"כ לא יהיה נאסר, ועל הזריעה חייב בכלשהו, א"כ בשעת הזריעה אינו מקלקל כלל.

[אכן לכאורה נראה פשוט דכיון דנתבאר דהאיסור הוא עצם מעשה הזריעה שגורם לצמוח אח"כ, א"כ מה דינן לו עצה לעשות אח"כ שלא יצמח, ודאי דאינו שולל בזה את האיסור מלאכה שבזריעה, דהא מ"מ עשה מעשה איסור].